

T.C

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ZİHİNSEL ENGELLİ
BİREYLERDE SPORUN ETKİLERİNE YÖNELİK
FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ:
DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ**

ABDURRAHMAN ERTUĞRAL

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Halil ÇOLAK

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

GİRESUN-2022

T.C
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ZİHİNSEL
ENGELLİ BİREYLERDE SPORUN ETKİLERİNE
YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ:
DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ**

ABDURRAHMAN ERTUĞRAL

Danışman Öğretim Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Halil ÇOLAK

GİRESUN-2022

ONAY SAYFASI

Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürünün onayı.

..../..../2022

Doç. Dr. Kürşad Han DÖNMEZ
Müdür

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı standartlarına uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Şevki KOLUKISA
Anabilim Dalı Başkanı

Bu tezi okuduğumuzu ve Yüksek Lisans tezi olarak bütün gerekliliklerini yerine getirdiğini onaylarız.

Dr. Öğr. Üyesi HALİL ÇOLAK
Danışman

Bu tezi okuduğumuzu ve Yüksek Lisans tezi olarak bütün gerekliliklerini yerine getirdiğini onaylarız.

Jüri Üyeleri ve Üniversiteleri

Dr. Öğr. Üyesi HALİL ÇOLAK, Giresun Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Aytekin Hamdi BAŞKAN, Giresun Üniversitesi

Doç. Dr. OĞUZ KAAN ESENTÜRK, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

TEZ BİLDİRİMİ

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Abdurrahman ERTUĞRAL

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimin her aşamasında bana rehberlik eden, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşarak yol gösteren, yardımını hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Halil ÇOLAK'a, İstatiksel kısmın ve sonuçların yorumlanmasında yardımlarından dolayı ve aynı zamanda jüri üyemiz Doç. Dr. Oğuz KAAN ESENTÜRK'e, çok değerli jüri üyemiz Dr. Öğr. Üyesi Aytekin Hamdi BAŞKAN'a, Yüksek lisans eğitimi boyunca her türlü katkıyı veren Giresun Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Fakültesi öğretim üyelerine, çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden çok kıymetli öğrenci arkadaşlarımıza, tezin düzenlenmesi ve yazım işlemlerinde yardımını gördüğüm değerli arkadaşım Yasin PARILTAN'a ve bugüne gelmemde en büyük katkıları olan Aileme,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
TEZ BİLDİRİMİ.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR DİZİNİ	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
EKLER LİSTESİ	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
1.1. Araştırmanın Önemi.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Tanımlar.....	5
2. GENEL BİLGİLER.....	6
2.1. Engellilik.....	6
2.1.1. Engellilik Sebepleri ve Türleri.....	6
2.2. Zihinsel Engel	7
2.2.1. Zihinsel Engellilik Sebepleri.....	8
2.2.1.1. Doğum Öncesi Oluşan Nedenler	8
2.2.1.2. Doğum Sırası Oluşan Nedenler.....	9
2.2.1.3. Doğum Sonrasında Oluşan Nedenler.....	9
2.3. Zihinsel Engellilerin Sınıflandırılması	9
2.3.1. Hafif Derecede Zihinsel Engelliler (Eğitilebilir)	10
2.3.2. Orta Derecede Zihinsel Engelliler (Öğretilebilir)	10

2.3.3. Ağır Derecede Zihinsel Engelli (Bağımlı).....	11
2.3.4. Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler (Tam Bağımlı)	11
2.4. Farkındalık	11
2.4.1. Farkındalığın Önemi.....	12
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	13
3.1. Araştırma Deseni.....	13
3.2. Araştırma Çalışma Grubu	13
3.3. Araştırma Soruları	13
3.4. Veri Toplama Araçları.....	15
3.5. Geçerlilik ve Güvenirlilik	15
3.6. Verilerin Analizi.....	16
3.7. Sınırlılıklar	16
4. BULGULAR.....	17
4.1 Araştırma Sorusu 1	17
4.2 Araştırma Sorusu 2	17
4.3 Araştırma Sorusu 3	18
4.4 Araştırma Sorusu 4	18
4.5 Araştırma Sorusu 5	19
4.6 Araştırma Sorusu 6	19
4.7 Araştırma Sorusu 7	20
4.8 Araştırma Sorusu 8	20
4.9 Araştırma Sorusu 9	21
4.10 Araştırma Sorusu 10	21
5. TARTIŞMA	22
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	25

KAYNAKLAR	27
EKLER	30
ÖZGEÇMİŞ	32

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Yaş değişkeni ile ilişkisi

Tablo 4.2. Cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları

Tablo 4.3. Bölüm değişkenine göre ANOVA testi sonuçları

Tablo 4.4. Akademik Başarı değişkenine göre korelasyon testi sonuçları

Tablo 4.5. Sınıf Değişkenine göre ANOVA testi sonuçları

Tablo 4.6. Spor yapma durumuna göre t testi sonuçları

Tablo 4.7. Anne eğitim seviyesine göre ANOVA testi sonuçları

Tablo 4.8. Baba eğitim seviyesine göre ANOVA testi sonuçları

Tablo 4.9. Ailelerinde engelli birey bulunma durumuna göre t testi sonuçları

Tablo 4.10. Beden eğitimi ve spor dersi alma durumuna göre t testi sonuçları

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- **ANOVA**: Analysis of Variance
- **ZEBSEYTÖ**: Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği
- **ZEBSEYFÖ**: Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği
- **WHO**: Dünya Sağlık Örgütü
- **TÜİK**: Türkiye İstatistik Kurumu
- **AAMR**: American Association on Mental Retardation
- **BESYO**: Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu
- **KMO**: Kaiser-Meyer-Olkin katsayı
- **SPSS**: Statistical Package for the Social Sciences
- **t** : Bağımsız örneklem T testi
- **P** : Anlamlılık değeri
- **r** : Korelasyon Katsayısı
- **DZN SPR**: Düzenli spor yapan
- **F** : F istatistiği
- **sd** : Serbestlik derecesi
- **ss**: Kareler toplamı
- **Sp** : Standart sapma
- **N** : Gözlem sayısı
- **X** : Ortalama
- **Ort** : Ortalama

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

Ek 2: Özgeçmiş

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERDE SPORUN ETKİLERİNE YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ: DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ

Amaç: Araştırmada Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği Bölümü öğrencilerinin zihinsel engellilerde sporun etkileri konusundaki farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya Giresun Üniversitesi, Ordu Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Trabzon Üniversitesi ve Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi ile Spor Yöneticiliği Bölümleri öğrencisi olan 296 kişi katılmıştır. Öğrencilerin engelli bireylerde sporun etkileri hakkındaki farkındalık düzeylerinin belirlenmesinde İlhan ve Esentürk (2014) tarafından geliştirilen “Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde Bağımsız örneklem T testi, Korelasyon analizi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmada öğrencilerin ölçme araçlarından elde ettikleri puan ortalamalarının cinsiyet, yaş, spor yapma durumu, görev yaptıkları eğitim kademeleri, ailede engelli birey bulunma durumu ve bu engelin türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Sonuç: Elde edilen bulgulara göre; Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkisine yönelik farkındalık düzeyinin cinsiyet, bölüm, akademik başarı düzeyi, sınıf seviyesi, anne-baba eğitim durumu değişkenleri açısından herhangi bir farklılık yaratmadığı, yaş ile orta düzeyde pozitif yönlü ilişkide bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, bu fakülte öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkisine yönelik farkındalık düzeyini engelliler için beden eğitimi ve spor dersi alma durumuna göre, dersi alanlar lehine farklılık oluşturduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Engel, Spor, Farkındalık

ABSTRACT

EXAMINING UNIVERSITY STUDENT AWARENESS LEVELS OF THE EFFECTS OF SPORT ON PEOPLE WITH MENTAL DISABILITY: EASTERN BLACK SEA REGION

Purpose: The aim of the study was to examine the levels of awareness of students in the departments of physical and sports education, coach education and sports management about the effects of sport on people with intellectual disabilities.

Material and Method: The scan model was used in the research. 296 students from Giresun University of Ordu University, Gümüşhane University, Recep Tayyip Erdoğan University, Trabzon University and the University's physical education and sports teaching departments Samsun Ondokuzmayıs University, Coach Education and Sport Management participated in the research. The “Scale of awareness of the effects of sport on people with intellectual disabilities” developed by İlhan and Esentürk (2014) was used to determine the level of awareness of students about the effects of sport on people with disabilities. Independent samples t-test, correlation analysis and One Way Anova were used in data analysis.

Findings: In the study, no statistically significant difference was found between the mean scores obtained by the students from the measurement tools, according to gender, age, sports status, educational level they work, presence of a disabled person in the family and the type of this disability.

Results: According to the findings obtained; It was determined that the level of awareness of the students of the faculty of sports sciences about the effect of sports on mentally handicapped individuals did not make any difference in terms of gender, department, academic achievement level, class level, parental education status variables, and has a moderately positively correlated with age. In addition, it was observed that the level of awareness of the students of this faculty of sports sciences about the effect of sports on individuals with mental disabilities differed in favor of those who took the course, according to the status of taking physical education and sports lessons for the disabled.

Keywords: Mental Disability, Sport, Awareness

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Engelli çocuklar arasında en sık görülen grup, zihinsel engelli çocuklardır. Bu bireyler kendi aralarında çok ağır, ağır, orta ve hafif zihinsel engelli olarak sınıflandırılmış olup bu çocuklar toplum tarafından yeterince tanınmamaktadır (Ersoy ve Avcı, 2000; İlhan, 2008).

Yapılan araştırmalarda, eğitilebilir zihinsel engelli çocukların zihinsel engellilerin yaklaşık yüzde 85'ini oluşturmakta olduğu görülmektedir. Bu çocukların ilk olarak ilkokul seviyesinde akademik konularda eğitilebilirlik, toplumda kendi başına hayatını sürdürebilecek seviyede sosyal uyum, yetişkin seviyede mesleki yeterlilik alanlarında belirli oranlarda veya her türlü desteği alabilecek şekilde bir gelişme potansiyeline haiz oldukları belirtilmektedir (Özer, 2017). Bununla birlikte bu çocukların bir bölümü fiziki açıdan normal çocuklara birçok yönden benzerlik göstermekte ve hemen hemen onlar kadar spora karşı ilgi ve isteği yanında birçok spor branşında da başarılı olabilirler (Güven, 1986). Aynı zamanda bu çocuklar üstün bir fiziksel güce sahip olmalarına rağmen bu güçlerini çoğu kez kontrolsüz bir süreç içerisinde olumsuz yönde kullanabilmekte ve saldırgan eğilimlere de dönüştürebilmektedirler (Kabak, 2019).

Zihinsel engelli çocukların eğitiminin zihinsel yeteneklerinden çok bedenlerini kullanmaya yönelik olduğu düşünüldüğünde, çocukların hem beden eğitimi hem de mesleki eğitimi gibi derslerden yararlanmaları için fiziksel ve motor uygunluk öğelerinin iyileştirilmesinin ön koşul olduğu görülmektedir (Biçer ve ark., 2004).

Hedefli ve anlamlı bir şekilde hazırlanan hareket eğitimini içeren programları, zihinsel engelli çocuğun gelişimini bütün yönleriyle etkiler. Hareket ifadesi ise dans, spor, uygulama ve keşif hareketlerini içerir. İnsan eylemleri bu yönde olup hareketler yoluyla kazanılan bu deneyimler, başlı başına bir amaç olarak değil, büyüme ve gelişme de önemli bir araç şeklinde değerlendirilmelidir (Kınalı, 2003).

İleri seviyedeki ülkelere benzer bir şekilde Türkiye'de de özel eğitim hizmetlerinin önemi, özel gereksinimli kişilere sağlanacağı için yaygın olarak kabul edilmekte ve en azından bu hizmetlerin sınırlı ortamını normal gelişim ile akranlarına sunmayı amaçlamaktadır. (Sucuoğlu ve Kargın, 2010).

Engelli bireylerin spora yönlendirilmelerinde toplumun engellilerde sporun yararlarına ilişkin farkındalık düzeyinin yüksek olması oldukça önemlidir. Bu nedenle engelli bireylerin spora katılımlarının artırılması için öncelikli olarak toplumun engellilerde sporun yararları konusundaki farkındalık düzeyinin artırılması, bunun yanında toplumun engellilerde spor konusundaki farkındalık düzeylerini etkileyen unsurların iyi bilinmesi gerekmektedir. Sezer (2012) tarafından yapılan araştırmada da engellilere yönelik yaklaşımların olumlu olması için öncelikli olarak engellilere yönelik tutumların geliştirilmesi noktasında insanların bilinçlendirilmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir.

Engelli bireylerin fiziksel egzersizlere katılımının sağlanması ve bunu gerçekleştirecek öğreticilerin farkındalık düzeylerinin incelenmesi üzerine yurt içi ve yurt dışı çalışmalar mevcuttur.

Kırımoğlu ve arkadaşları (2016), toplam 1101 kişiden oluşan öğretmen, beden eğitimi ve spor öğretmen adayını (540'ı kadın, 561'i erkek) içeren "İlköğretim, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi" isimli çalışmaya katılanlar yönünden, cinsiyet değişkeni, çalışılan kurum, engellilere yönelik eğitim almanın farkındalık düzeyini arttırdığı, fakat aile içinde engelli bireyin bulunmasının farkındalık düzeyini değiştirmediği görülmüştür.

Sadioğlu ve Kaya (2018) çalışmalarında, "2009-2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımlarının engellilere yönelik farkındalık oluşturmaları"nı incelenmişler ve engellilere yönelik farkındalığı sağlayacak kazanımların ve etkinlik örneklerinin içerisinde bulunacağı Hayat Bilgisi öğretim programlarında daha fazla yer verilmesinin önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Zengin ve arkadaşları (2016), Selçuk Üniversitesinde bulunan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri içerisinde gönüllü olarak katılan 97 kişi ile “Antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin engellilerde sporun etkileri konusundaki farkındalık düzeylerinin incelenmesi” adlı çalışma sonunda öğrencilerin engelli bireylerde sporun etkileri konusundaki farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu bulmuşlardır.

İlhan ve arkadaşları (2016), “Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği (ZEBSEYTÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması” adlı çalışmalarında geçerli ve güvenilir ölçümler yapabilen veri toplama aracı geliştirerek üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarını ölçebilmişlerdir.

Dursun ve arkadaşları (2019), “öğretmen adaylarının, zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinin incelenmesi” adlı çalışmalarında; Gazi Üniversitesi bünyesinde bulunan Spor Bilimleri Fakültesi ve Eğitim Fakülteleri Sınıf Eğitimi Bölümü ile Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği ve Özel Eğitim Bölümleri’nde öğrenim gören toplam 510 öğretmen adayı (332’si kadın, 178’i erkek) ile İlhan ve Esentürk (2015)’in hazırlamış olduğu “Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmışlardır. Sonuçta; öğretmen adaylarını oluşturan katılımcılardan kadınların, erkeklere göre düzenli olarak spor yapanların yapmayanlara göre tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucunu bulmuşlardır. Ayrıca yine bu çalışma içerisinde yer alan özel eğitim bölümünde okuyan öğrencilerin ise diğer bölümlerde okuyanlara oranla tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuş olup tüm öğretmen adaylarının ise zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu bulunmuştur.

Kemeç ve arkadaşları (2018), çeşitli üniversitelerde Tıp Fakültesinde okuyan toplam 216 öğrencinin (92’si erkek ve 124’ü kadın) katıldığı “Doktor adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları” isimli eserlerinde farkındalık düzeylerinin, kadın ve erkek doktor adaylarınca çok yakın olduğunu, engelli yakını olan doktor adaylarının farkındalıkları yüksek olduğunu ve sınıf seviyeleri arttıkça farkındalıklarının da arttığını bulmuşlardır.

Fernhall (1993), ‘‘Zihinsel geriliği olan bireylerin fiziksel fitness ve egzersiz’’ isimli çalışmasın da, kalp veya kan damarları hastalıklarını kapsayan grubu içeren Kardiyovasküler hastalıkların, toplumda bulunan adaptif davranışlardaki bozukluklarla beraber görülen ve 18 yaştan önceki gelişimsel dönem esnasında gözlenen ve zeka geriliği olarak adlandırılan Mental Retardasyonlar da sık görüldüğü, bireysel olarak sergilenen fiziksel performans ile Mental Retardasyonların doğrudan bağlantı olduğunu belirtmiştir.

Bellew ve arkadaşları (2009), Fiziksel Aktivite Uygulamaları ve Politikalarına ilişkin farkındalık ve tutumlarını incelemek için Avustralya 6. Ulusal Fiziksel Aktivite Konferansı katılımcılarının içeren bir çalışma yapmışlar ve bu çalışma neticesinde fiziksel aktivite ve sağlık, ağdaş politika anlayışı ve yeniden yapılanma stratejilerinde var olan bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için yeni araştırmalara gereksinim olduğunu vurgulamışlardır.

1.1. Araştırmanın nemi

İnsanlar yaşadıkları toplumlarda sahip oldukları bazı haklar bulunmakta olup, doğumlarından itibaren eşit haklara sahiptirler. Fakat toplumsal yapıda yer alan bazı insanlar sahip oldukları bazı fiziksel, sosyal ya da zihinsel farklılıkları nedeniyle diğer insanlar ile aynı haklara sahip değildirler. Söz konusu insan grupları içerisinde özellikle engelli bireyler önemli orana sahiptir (Subaşıoğlu, 2008; şahin, 2015). Engelli bireyler sahip oldukları yetersizlikler nedeniyle toplum içerisinde doğrudan ya da dolaylı olarak birçok sorun ile karşılaşmaktadır (Ertürk, 2014).

Engellilik ‘‘Birtakım unsurlara bağlı olarak doğum öncesi, esnası ya da doğum sonrası dönemde gelişen, bireyin bedensel, zihinsel, duysal, sosyal ve ruhsal anlamda bazı fonksiyonlarını kaybetmesine neden olan, bunun yanında bireyin toplum hayatına uyum sağlayamama, günlük ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşama, bakım, koruma ve rehabilitasyona gereksinim duyma gibi problemlerle karşılaşmasına neden olan durum’’ şeklinde tanımlanmaktadır (ztrk, 2011).

Kavramsal açıdan spor, insanların belirli amaçlar doğrultusunda katıldıkları, mücadele ruhu gerektiren, belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen, insanların fiziksel, ruhsal ve zihinsel sağlıklarını geliştiren bir olgudur (Ramazanoğlu, 2005). Bu

tanımda da ifade edildiği gibi spora katılımın sağlık açısından birçok yararı olup, özellikle bedensel sağlığın korunmasında düzenli fiziksel aktivite ve sporun oldukça faydalı olduğu belirtilmektedir. Normal gelişim gösteren bireylerde olduğu gibi engelli bireylerde de spor ve fiziksel aktiviteye katılım bireyin gelişimini birçok açıdan (sosyal, fiziksel, motorsal) olumlu yönde etkilemektedir (Şahin, 2015; İlhan ve Esentürk, 2015). Bu nedenle engelli bireylerin spora yönlendirilmelerinin önemli bir konu olduğu görülmektedir.

Kavramsal açıdan farkındalık, bireyin sahip olduğu duyularıyla çevresini anlamlandırmasını, bununla birlikte bilinmesi gerekenlerden haberdar olmasını, kavranması gerekli bir şeye dikkat etmesi ya da duyarlılık göstermesini ifade etmektedir (Sezer, 2012).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Doğu Karadeniz bölgesi içersin de yer alan üniversitelerde okuyan aktif öğrencilerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerini incelemektir.

1.3. Tanımlar

Engelli birey; toplumsal/yönetimsel tutum ve tercihleri, doğuştan ya da sonradan edinilmiş hastalıklar ya da tesadüfi engeller (vücudun görsel/fonksiyonel/zihinsel/ruhsal farklılıkları) nedeniyle yaşamın birçok alanında sınırlı olan kişidir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlığı, "sadece hastalıkların ve rahatsızlıkların olmayışı değil, bir bütün olarak fiziki, ruhi ve sosyal açıdan iyi olma hali" şeklinde ifade etmiştir.

Zihinsel engelli; insan vücudundaki en önemli organ olan beyin, hastalık veya kaza sonucu gelişimini tamamlayamaması veya normal işleyişini kaybetmesidir.

Özürlülük; sağlık alanında “özürlülük”, normal insana kıyasla iş yapma yeteneğinin bir bozulma sonucu ortaya çıkan kaybı ve kısıtlanması anlamına gelir.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, engellilik ve türleri, zihinsel engellilik, nedenleri ve sınıflandırılması, farkındalık ve önemi hakkında bilgiler sunulmuştur.

2.1. Engellilik

Engelli birey, toplumsal/yönetimsel tutum ve tercihleri, doğuştan ya da sonradan edinilmiş hastalıklar ya da tesadüfi engeller (vücudun görsel/fonksiyonel/zihinsel/ruhsal farklılıkları) nedeniyle yaşamın birçok alanında sınırlı olan kişi olarak tanımlanır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), hastalık sonuçlarına dayalı ve sağlık odaklı engellilik kavramını şu şekilde tanımlamış ve sınıflandırmıştır:

Noksanlık: Sağlık terimleriyle “bozukluk” psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve işlevlerin bozulması ya da dengesizliği anlamına gelir.

Özürlülük: Sağlık alanında “özürlülük”, normal insana kıyasla iş yapma yeteneğinin bir bozulma sonucu ortaya çıkan kaybı ve kısıtlanması anlamına gelir.

Maluliyet: Sağlık alanında, "engelli", belirli bir kişide, o kişinin özelliklerine bağlı olarak normal sayılabilecek faaliyetleri gerçekleştirmesini engelleyen veya sınırlayan bir bozukluk veya engelin sonucu olarak ortaya çıkan dezavantajlı durumu anlatır.

Sağlık, hastalık ve sakatlığın olmaması değil, bununla birlikte beden, ruhen ve sosyal yönden de iyi olma durumudur. Özürlülük ise bir organın yokluğu veya düzensizliği nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyum sağlayamama, belirli bir ölçüde fiziksel kaynaklı kalıcı işlev ve görünüm kaybıyla sonuçlanan bir durumdur ve bu durumdaki kişiye özürlü denir (Şenturan, 2007).

2.1.1. Engellilik Sebepleri ve Türleri

Engelliliğin sebepleri tam olarak incelendiğinde çoğunun önlenabilir sebepler olduğu tespit edilmiştir. Engellilik genellikle geldiği kaynak ve nedenlerine göre farklı şekillerde sınıflandırılır.

Sınıflandırmanın kaynağına göre yapıldığında; doğuştan engelli olma nedenleri

arasında bazı genetik nedenler, akraba evlilikleri, annenin hamilelik döneminde yaşadığı travmalar, hastalıklar, uyuşturucu, radyasyona maruz kalma, alkol ve madde kullanımı ve yetersiz beslenme sayılabilir. Bütün bu nedenler önlenemez ve kaçınılmaz değildir.

Hatta en azından bazı genetik nedenler tıp biliminin yaptığı araştırmalarla önceden bilinebilir. Doğum sırasında ve sonrasında “edinilmiş” engellilik denilince akla yeterince uygun olmayan koşullarda yapılan doğumlar, kötü uygulamalar, travmalar vb. gelmektedir. Doğum sonrası; iş, ev ve trafik kazaları, terör olayları, savaşlar, depremler, endüstriyel kazalar vb. gibi olaylar engelliliğin önde gelen nedenleri arasındadır. Genel bir ifadeyle de bunların çoğunun önlenabilir nedenler olduğu söylenebilir. Farklı nedenlere bağlı engellilik, temel olarak dört başlık altında incelenmektedir:

Görme engelli: Doğuştan ya da sonradan gelişen nedenlerle tıbbi yönden düzeltilmesi imkansız derecede görme derecesinde azalma olan ve bu sebeple yaşamlarına destek almadan devam edemeyen kişilerdir.

İşitme ve konuşma engelli: İnsan kulağı belirli seviyede sesler ile konuşma seslerini algılama yeteneğine sahiptir. Kulağın işitme işlevini gerektiği gibi yapamama durumu "işitme kaybı" olarak adlandırılır.

Ortopedik engelli: Bütün tıbbi tedavilere ve alınabilecek önlemlere rağmen sinir, kas, eklem veya iskelet sisteminin normal işleyişinin sağlanamaması, doğuştan veya sonradan kişinin eğitim ve meslek hayatındaki performansını ve başarısını etkileyen bir durumdur.

Zihinsel engelli: İnsan vücudundaki en önemli organ olan beyin, hastalık veya kaza sonucu gelişimini tamamlayamaması veya normal işleyişini kaybetmesi.

2.2. Zihinsel Engel

Zihinsel engellilik, mevcut işlevlerde önemli sınırlamalar gösterir. Bu, zihinsel işlevsellikte ve zihinsel işlevsellikle ilişkili en az iki veya daha fazla uyumsal becerilerde (iletişim, öz bakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, sosyal fayda, kendine güven, sağlık ve güvenlik, işlevsellik) daha fazla sınırlama gösterme durumudur (Eripek, 1998).

Engelli çocuklar arasında en sık karşılaşılan grup olan zihinsel engelli çocuklar, toplumlarca yeterli ölçüde tanınmamaktadır (İlhan, 2008). Zihinsel engelliler hafif, orta,

ağır ve çok ağır zihinsel engelli olacak şekilde kendi aralarında sınıflandırılırlar (Ersoy ve Avcı, 2000).

Zihinsel engelliliğin nedenlerini bilmenin çeşitli avantajları vardır. Bu nedenlerin bilinmesi ileride oluşabilecek bazı hastalıkların önlenmesi ve toplum lehine koruyucu tedbirler alınması yönünden önemlidir. Ayrıca, bu nedenlerin belirlenen gruplar içerisinde toplanması, aynı yetersizliğe sahip bireylerin özelliklerini ortaya çıkarmaktadır. Belirlenen ortak özellikler, bireylerin yetiştirilmesinde takip edilecek yolların tespit edilmesinde eğitimcilere ışık tutmaktadır (Eripek, 1998).

TÜİK' e göre zihinsel engelli; zihinsel faaliyetlerinin farklı derecelerde yetersiz olduğu belirlenen bireylerdir (TÜİK 2020). Grossman'a göre zihinsel engelli; "Gelişim döneminde zihinsel işlevlerde normalin çok altında olmak ve uyumsal davranışların yetersiz olmasıdır (Diken, 2013).

2.2.1. Zihinsel Engellilik Sebepleri

Hafif düzeyde zihinsel engelli (tüm zihinsel engelli bireylerin %90'ını oluşturan) birçok insanda, belirgin bir biyolojik neden bulunmadığı için nedenleri belirlemek genellikle zordur. Fakat orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliğe genel bir ifadeyle biyolojik faktörlerce olduğu belirlenmiştir ve bu nedenler ise:

2.2.1.1. Doğum Öncesi Oluşan Nedenler

Bu nedenleri; "Annenin yaşı, beslenmesi, hamilelik sırasında kullandığı ilaçlar, radyasyon, sigara, alkol, , uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar, psikolojik nedenler, akraba evlilikleri, hamilelik sırasında geçirdiği Rubella-kızamıkçık, frengi, toksoplazma gibi çeşitli hastalıklar, travma ve kazalar, zehirlenmeler, anne ile bebek arasında olabilecek kan uyuşmazlığı, kalıtıma bağlı metabolizma bozuklukları olarak adlandırılan fenilketonori, galaktoz ve beyin rahatsızlıkları, kromozom yapısındaki düzensizlikler" şeklinde sıralayabiliriz.

2.2.1.2. Doğum Sırası Oluşan Nedenler

Doğum sırasındaki nedenleri ise’’ zor ve riskli doğum, erken - geç doğum, kordon dolanması, vakum-forseps gibi doğum sırasında kullanılan aletlerin uzman olmayan kişiler tarafından kullanılması, doğum olayının hijyen olmayan ortamlarda yapılması’’ şeklinde sıralayabiliriz.

2.2.1.3. Doğum Sonrasında Oluşan Nedenler

Bu nedenleri’’ menenjit, beyin iltihabı gibi çocuğun geçirdiği hastalıklar, hastalık durumunda yanlış ve geç müdahalede bulunma, çeşitli zehirlenmelere maruz kalma, yetersiz ve dengesiz beslenme, düşme ve çarpma gibi kazalar ve güvensiz çevre şartları vs.’’ şeklinde sıralayabiliriz.

2.3. Zihinsel Engellilerin Sınıflandırılması

Zihinsel engelli, zihinsel yaş ayrımlarına göre kendini farklılaştırmaya çalışan bir grup olup bir bireyin geri kalmışlığını yani farklılığını sadece zihinsel yaş bölümü ile açıklamak kolay değildir.

Zihinsel engellilerin aileleriyle, çevreleriyle, zihinsel yaşlarının bölümleriyle, yarattıkları dünyalarla, yaşadıkları olaylarla farklı ilişkileri olduğundan, algılarından, korkularından ve sevinçlerinden etkilendiklerinden dolayı tek bir tür zihinsel engelli veya tek bir tür engelliden bahsetmek çok zordur. Ancak zihinsel engellilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi için zihinsel engelliler genellikle ağırlık derecelerine göre biri psikolojik tanı yaklaşımı, diğeri ise eğitimsel tanı olmak üzere iki farklı yaklaşımla sınıflandırılmaktadır.

Amerikan Zihinsel Engelliler Derneği (AAMR-American Association on Mental Retardation) zihinsel engelli insan gruplarının yetişkinlikte (15 yaş ve üzeri) varabilecekleri en yüksek beceri düzeylerini belirlemiştir. Fakat zihinsel engellilerin bu davranış düzeylerine varabilmeleri, doğuşla gelen kalıtsal özelliklerine ve en önemlisi ise sunulan eğitim ile çevresel olanaklara bağlıdır. Bu nedenlere bağlı olarak zihinsel engelli bireyler arasında çok önemli bireysel farklılıklar bulunmaktadır.

2.3.1. Hafif Derecede Zihinsel Engelliler (Eğitilebilir)

Hafif düzeyde zihinsel engelli kişiler normal çocuklardan farklı görünmüyor. Bu nedenle okula başlayana kadar veliler veya çevrelerince fark edilmeyebilirler.

Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan kişiler kendilerine bakmayı öğrenebilirler fakat zaman zaman bazı sağlıkla ilgili kurallarının kendilerine hatırlatılması gerekebilir. Bulundukları şehirde çok rahat bir şekilde taşınabilirler. Paten ve bisiklet gibi basit araçları kullanabilirler. Gramer kurallarını kullanabilir ve buna göre konuşabilirler, bileşik sözlü ifadelerle iletişim kurabilirler, günlük konuşmaları yönetebilirler, ancak felsefi ve soyut ifadeleri tartışamazlar. Yazma, okuma ile birlikte matematik benzeri becerileri öğrenebilirler.

Yazılı ve telefon gibi iletişim araçlarını kullanabilmekte, fakat anlatımları oldukça kolay olup, soyut veya önemli günlük olayları yazmaları zordur. Başka kişilerle yarışabilirler ve aynı zamanda iş birliğinde bulunurlar. Sınırlı da olsa sosyal ve yaratıcı etkinliklere katılabilirler fakat dikkat ve düzenleme gerektiren etkinliklerle birlikte karmaşık planlama gibi faaliyetleri de sürdüremezler. İçerisinde olduğu etkinliği başlatarak en az 15-20 dakika süre boyunca dikkatini devam ettirebilirler. Karmaşık beceriler gerektirmeyen ve hayatlarını kazanmalarına izin veren işleri alabilirler, yetişkinliklerini kısmen veya tamamen yaşamalarına izin veren profesyonel beceriler kazanabilirler. Tek başına alışveriş yapabilir, düzgün para alışverişi yapabilir, ancak parayı ekonomik kullanmak için yardıma ihtiyaçları vardır. Günlük ev ile ilgili işleri yapabilirler.

2.3.2. Orta Derecede Zihinsel Engelliler (Öğretilerilir)

Orta düzeyde zihinsel engeli olan kişiler, çok yaygın veya şiddetli olmasa da, genellikle fiziksel bir engele sahiptir. Bu kişiler özel eğitim imkanları yardımıyla; yardım almadan yemek yiyebilirler, temizlik ve banyo yapabilir, uygun giysi seçerek giyinebilir, çamaşırlarını yıkama, ütöleme ve koruma gibi eylemleri gerçekleştirebilirler. Kendileri ve başkaları için basit yiyecekler hazırlayabilir, kaba ve ince kas eşgüdümü iyi olduğu için vücudunu yeterince kontrol edebilirler. Birleşik cümle kurabilirler, oldukça basit seviyede söyleşi yapabilir, sözcükleri tanıyabilir ve bu özelliğiyle cümle, reklam spotları, işaretleri ve bazı anlamlı basit metinleri okuyabilirler. Fakat yazılı iletişim konusunda

yeterince başarılı olmayıp, sözel iletişimleri oldukça kısadır. Yazılı bir notla alışveriş yapabilirler, bağımsız alışveriş yapamazlar ve bir yerden başka bir yere tek başlarına gidemezler.

2.3.3. Ağır Derecede Zihinsel Engelli (Bağımlı)

Bu bireyler; sürekli bir şekilde izlenme ve bakıma ihtiyaç duyarlar. Özel eğitim imkânlarını kullanarak tuvaletlerini kendi başlarına yapabilir, kaşık ve çatal ile birlikte yemek yiyebilir ve giysilerini giyebilirler. Bununla birlikte sosyal olarak ilişkiye girerek yeni arkadaşlıklar kurabilir, konuşmaları anlaşılır, sözcük ve işaretleri tanıyabilme özelliklerine sahiptirler.

2.3.4. Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler (Tam Bağımlı)

Zihinsel engelli insanlar ömürleri süresince tamimiyle özel bakıma ihtiyaçları vardır. Diğer gruplara göre ikinci bir sakatlığa yakalanma ihtimalleri oldukça yüksektir. Aynı zamanda bu bireyler; basit giysileri giyebilir, çatal kaşık az da olsa kullanabilir, tuvalet ile ilgili eğitimlerini akranlarından daha geç kazanırlar ve tuvaletlerini yapmayı kısmen öğrenebilirler. Temizlik becerileri mutlaka denetimi ve gözetimi gerektirir. Karmaşık durumları takip edemez, basit dilbilgisi kurallarını öğrenebilir ve sınırlı sayıda sözcük kullanabilirler.

2.4. Farkındalık

Genel olarak farkındalık, uyarıların değerlendirilmediği, sınıflandırılmadığı ve analiz edilmediği ayrı bir açık ve alıcı bilinç biçimi olarak tanımlanır. Ancak Farkındalıkta anlık deneyimlere yaklaşımın açıklık, kabul ve tarafsızlık gibi nitelikleri var olup deneyime yönelme üzerindedir (Sarı, 2016).

Farkındalık, kişinin kendi duygu ve düşüncelerini daha iyi anlaması, dikkatin kendi üzerinde yoğunlaştığı düşünce biçimlerinden olumsuz ve takıntılı bir şekilde uzaklaşma becerisi olarak görülmektedir. Bireyin kavram olarak önce öğrenmesi, ardından tüm duyu organları ile anlaşılması, benimsenmesi ve ilgili konuları öğrenerek bir duyarlılık göstermesi ile ifade edilir (İlhan ve Esentürk, 2015). Farkındalık; düşünceler, imgeler, duygular, arzular ve hafıza hakkında bildiğimiz her şeyden farklı bir şeydir. Bilinç, zihinsel içeriğin üzerinde şekillendiği temeldir. Söz konusu içerik bu arka

planda oluşur ve bu arka planda kaybolur (Deikman, 2007).

Farkındalık, bireyin çevresinde meydana gelen olaylara gösterdiği dikkattir. Başka bir deyişle farkındalık, bireylerin günlük yaşamlarında meydana gelen olay ve durumların farkındalığıdır. Farkındalık kavramında, dikkat bilinçli olarak bir olay veya duruma odaklanır. Farkındalık durumunda birey, bir durumun veya olayın nedenlerini ve sonuçlarını bilerek bilinçli olarak hareket eder (Sargın, 2010; Çatak ve Ögel, 2010).

2.4.1. Farkındalığın Önemi

Farkındalık, herhangi bir olay veya durumda bireyin seçimlerini artırır, seçeneklerini artırır ve bireyin kendisiyle iletişim kurmasını sağlar. Bu, kişinin her durumda hem kendi ihtiyaçlarının hem de toplumdaki diğer insanların ihtiyaçlarının farkında olmasını sağlar ve olaylar karşısında ne yapması gerektiği konusunda seçimlerini artırır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada kullanılan ilişkisel tarama modeli; iki veya daha çok sayıdaki değişkenler arasındaki birlikte değişimin var olup olmadığını ve/veya seviyesini belirlemeyi hedefleyen bir tarama yaklaşımıdır. Bu modelde, değişkenlerin birlikte değiştikleri veya değişmediklerini, değişim varsa nasıl olduğunu belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2011).

Araştırma da Doğu Karadeniz Bölgesindeki 6 farklı Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu ve Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin (Giresun Üniversitesi, Ordu Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Trabzon Üniversitesi ve Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi) zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerini ve bu bireylere yönelik farkındalıklarını hedeflediği için ilişkisel tarama yöntemi araştırma deseni olarak seçilmiştir.

Aynı zamanda bu araştırmada; sporun etkilerine yönelik farkındalık ve zihinsel engelli bireylere yönelik tutumu etkileyen bağımlı ve bağımsız değişkenler arası ilişkileri incelemek amaçlanmıştır.

3.2. Araştırma Çalışma Grubu

Araştırma 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılı bahar yarıyılında Doğu Karadeniz Bölgesindeki 6 farklı Üniversitede ki Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları ile Spor Bilimleri Fakültesi Fakültelerinde farklı eğitim kademelerinde (1, 2, 3 ve 4. sınıf) öğrenim görmekte olan öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubuna dâhil edilen öğrencilerin seçilmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmış olup katılımcılar gönüllülük esası doğrultusunda çalışmaya dâhil edilmiştir.

3.3. Araştırma Soruları

Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunan 6 farklı Üniversitede bulunan Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu ve Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde spor etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi amacı

doğrultusunda araştırmada aşağıdaki alt problem cümlelerine cevap aranacaktır;

1. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki var mıdır?
2. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
3. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
4. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ile akademik başarı değişkeni arasında anlamlı ilişki var mıdır?
5. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre farklılık göstermekte midir?
6. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri düzenli spor yapma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
7. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri anne eğitim seviyesine göre farklılık göstermekte midir?
8. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri baba eğitim seviyesine göre farklılık göstermekte midir?
9. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ailelerinde engelli birey bulunma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
10. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri engelliler için beden eğitimi ve spor dersi alma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

3.4. Veri Toplama Araçları

Öncelikle bu çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile araştırma problemi ve alt problemlerine çözüm üretebilmek hedeflenmiş olup bununla birlikte daha önce geçerlik ve güvenirlik analizleri İlhan ve Esentürk (2015) tarafından oluşturulan “Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ)” kullanılmıştır.

Bu ölçme aracı tek boyut ve 32 maddeden ibaret olup 5’li Likert tipi ölçek şeklinde düzenlenmiş ve bu veri toplama aracındaki maddeler; Kesinlikle Katılmıyorum (1 puan), Katılmıyorum (2 puan), Kararsızım (3 puan), Katılıyorum (4 puan), Kesinlikle Katılıyorum (5 puan) şeklinde derecelendirilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmadaki bağımsız değişkenler olarak kabul edilen cinsiyet, yaş, öğrencilerin eğitim düzeyi, düzenli spor durumu, ailede veya yakın akrabalarda özel gereksinimli olma ve bu kişinin ait olduğu engel grubu gibi değişkenleri kapsayacaktır.

3.5. Geçerlilik ve Güvenirlilik

Araştırmada geçerlik ve güvenirlik analizleri İlhan ve Esentürk (2015) tarafından gerçekleştirilen “Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ)” kullanılmıştır.

Bu kapsamda öncelikle, verilerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesi için Kaiser-Meyer-Olkin katsayı ve Barlett küresellik testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, KMO katsayısı 0.979 ve Barlett testi sonucu ($X^2 = 10680.722$) $P < 0.001$ anlamlı bulunmuş olup elde edilen her iki değer de verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir. Ölçeğin faktör analizi uygunluğu test edildikten sonra, yapı geçerliğine yönelik analizlere geçilmiştir.

Faktör analizi sonucunda tek faktörlü ve 32 maddeden oluşan bir yapı elde edilmiştir. Buradaki tek boyutun madde öz değeri (Eigen) 24.027 ve ölçeğin bütününe yönelik açıkladığı varyans ise %75,083 dür. Ölçeğin güvenirliğine ilişkin 32 maddelik ölçeğe yönelik Croanbach Alpha değeri 0.989 olarak hesaplanmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Verilerin analizi sürecinde SPSS 22.0 ve Lisrel 8.7 İstatistik Paket Programlarından faydalanılmıştır. İlk olarak verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı Skewness (Basıklık) ve Curtosis (Çarpıklık) değerleri baz alınarak değerlendirilmiştir. Elde edilen değerlerin normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda, parametrik testlerde ikili karşılaştırmalarda bağımsız gruplar t-testi ile ikiden daha çok puan ortalaması karşılaştırılmasında ise varyans analizi (ANOVA) yönteminden yararlanılmıştır.

3.7. Sınırlılıklar

Bu çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirilirken uygulanan sınırlılıklar aşağıdaki gibidir:

1. Bu araştırmaya sadece Doğu Karadeniz Bölgesinde ki Üniversiteler katılmıştır. Araştırma Doğu Karadeniz Bölgesinde ki BESYO ve Spor Bilimleri Fakültelerinde okuyan öğrenciler ile sınırlandırılmıştır.

2. Araştırmanın içerisinde elde edilen veriler “Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği” adlı ölçekten elde edilen verilerle sınırlandırılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde “Üniversite Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi: Doğu Karadeniz Bölgesi” adlı çalışmadan elde edilen verilerin analiz edilmesiyle ulaşılan istatistiksel sonuçlar sunulmuştur.

4.1 Araştırma Sorusu 1

1. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki var mıdır?

Tablo 4.1 Yaş Değişkenine Göre Korelasyon Testi Sonuçları

		Yaş	Toplam puan
Yaş	Korelasyon		,011
	Anlamlılık değeri		,844
N		295	295

Tablo 4.1’e göre, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin yaşları ile farkındalık puanları arasında anlamlı bir ilişki belirlenememiştir.

4.2 Araştırma Sorusu 2

2. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.2 Cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart sapma	sd	t	p
Toplam	1	138	130,57	23,055	292	1,459	,146
Puan	2	156	126,75	22,371			

Tablo 4.2’ye göre, cinsiyet değişkeni açısından yapılan t testi sonucunda kadın ve erkek

üniversite öğrencilerinin farkındalık puanları arasında anlamlı farklılık belirlenememiştir ($p>0,05$).

4.3 Araştırma Sorusu 3

3. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.3 Bölüm değişkenine göre ANOVA testi sonuçları

Bölüm	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık değeri
Gruplararası	83,555	75	1,114	1,002	,483
Gruplarıçi	243,428	219	1,112		
Toplam	326,983	294			

Tablo 4.3'e göre, bölüm (beden eğitimi ve spor öğretmenliği, spor yöneticiliği, antrenörlük eğitimi ve rekreasyon) açısından üniversite öğrencilerinin farkındalık puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir $F(75,219):1.002$; $p>0,05$).

4.4 Araştırma Sorusu 4

4. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ile akademik başarı değişkeni arasında anlamlı ilişki var mıdır?

Tablo 4.4 Akademik Başarı değişkenine göre korelasyon testi sonuçları

		Toplam puan	Aka. Ort.
Toplam Puan	Korelasyon		,188**
	Anlamlılık değeri		,001
	N	295	295

Tablo 4.4'e göre, Akademik Başarı değişkenine göre yapılan korelasyon testi sonucunda, üniversite öğrencilerinin Akademik Başarıları ile farkındalık puanı arasında pozitif yönlü, düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r: 0,188$; $p<0,05$).

4.5 Araştırma Sorusu 5

5. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.5 Sınıf Değişkenine göre ANOVA testi sonuçları

	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplararası	99,404	75	1,325	,971	,550
Gruplarıçi	299,016	219	1,365		
Toplam	398,420	294			

Tablo 4.5'e göre, öğrencilerin farkındalık puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (F (75,219):0.971; $p>0,05$)

4.6 Araştırma Sorusu 6

6. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri düzenli spor yapma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.6 Spor yapma durumuna göre t testi sonuçları

	DZN SPR	N	X	ss	sd	T	p
Toplam	DZN	168	129,5952	21,14485	291	,903	0,367
Puan	Yapan						
	DZN	125	127,1840	24,43008			
	Yapmayan						

Tablo 4.6'ya göre, düzenli spor yapan öğrenciler ile yapmayan öğrencilerin farkındalık puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($t_{291}:0,903$; $p>0,05$).

4.7 Araştırma Sorusu 7

7. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri anne eğitim seviyesine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.7. Anne eğitim seviyesine göre ANOVA testi sonuçları

ANNE EĞT.	ANOVA				
	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık değeri
Gruplararası	76,838	75	1,025	1,030	,426
Gruplariçi	217,806	219	,995		
Toplam	294,644	294			

Tablo 4.7'ye göre, anne eğitim durumu açısından üniversite öğrencilerinin farkındalık puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir $F(75,219):1,030; p>0,05$).

4.8 Araştırma Sorusu 8

8. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri baba eğitim seviyesine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.8 Baba eğitim seviyesine göre ANOVA testi sonuçları

Baba Eğ.	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Anlamlılık değeri
Gruplararası	92,260	75	1,230	1,081	,328
Gruplariçi	249,185	219	1,138		
Toplam	341,444	294			

Tablo 4.8'e göre, baba eğitim durumu açısından üniversite öğrencilerinin farkındalık puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir $F(75,219):1,081; p>0,05$).

4.9 Araştırma Sorusu 9

9. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ailelerinde engelli birey bulunma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.9: Ailelerinde engelli birey bulunma durumuna göre t testi sonuçları

		N	Ort.	sp	sd	T	p
Toplam	Evet	44	125,8409	20,80803	292	0,834	,405
Puan	Hayır	250	128,9400	23,04040			

Tablo 4.9'a göre, ailesinde engelli birey olanlar ile olmayanlar arasında farkındalık puanı açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($t_{292}:0,834$; $p>0,05$).

4.10 Araştırma Sorusu 10

10. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri engelliler için beden eğitimi ve spor dersi alma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4.10 Beden eğitimi ve spor dersi alma durumuna göre t testi sonuçları

	Ders	N	Ort.	Ss	sd	t	p
Toplam	Evet	135	132,0815	22,29017	292	2,517	0,012
Puan	Hayır	159	125,4465	22,71581			

Tablo 4.10'da engelliler için beden eğitimi ve spor dersini alan öğrencilerin, bu dersi almayan öğrencilere göre farkındalık puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür ($t_{292}:2,517$; $p<0,05$).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde “Üniversite Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi: Doğu Karadeniz Bölgesi” adlı çalışmadan elde edilen bulguların yorumlanmasına, ilgili literatür perspektifinden değerlendirilmesine ve tartışılmasına yer verilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunan; Giresun Üniversitesi Ordu Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Trabzon Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitelerinin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi ile Spor Yöneticiliği bölümlerinde okuyan öğrencilerin zihinsel engellilerde sporun etkileri konusundaki farkındalık düzeylerini “Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği (ZEBSEYTÖ)” aracılığı ile ölçmek ve elde edilen sonuçları değerlendirmektir.

Araştırmaya katılan BESYO ve SBF öğrencilerinde engelliler için beden eğitimi ve spor dersini alanların, bu dersi almayanlara göre farkındalık puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonucun ortaya çıkmasında en büyük etken öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersini farklı dönemlerde almalarıdır.

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki var mıdır? sorusuna yönelik yapılan analiz sonucunda yaş ile farkındalık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Literatür de bu sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Kabak (2019) çalışmasında, öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeğinden elde ettikleri puan ortalaması ile yaş değişkeni arasında herhangi bir farklılığın olmadığı saptanmıştır.

Araştırmanın diğer alt problemlerinden birisi olan SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir? Sorusuna yönelik yapılan analiz sonucunda herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Analiz sonucunda farklılığın tespit edilememesine ilişkin Dursun ve arkadaşları (2019) çalışmalarında, Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik

farkındalık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiğini saptamışlardır.

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir? Sorusuna yönelik yapılan analiz sonucunda bölüm değişkeni ile farkındalık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Bu sonuca ilişkin literatürde benzer sonuçlar elde edilmiştir. Dursun ve arkadaşları (2019) çalışmalarında, Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde spor etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır.

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna yönelik yapılan analiz sonucunda herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Literatürde bu sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Kabak (2019) çalışmasında, SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre farklılık göstermediği saptanmıştır.

BESYO ve SBF öğrencilerine yönelik SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri düzenli spor yapma durumuna göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin yapılan analiz sonucunda anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Literatürde bu sonucu desteklemeyen çalışmalar vardır. Dursun ve arkadaşları (2019) çalışmalarında, düzenli spor yapan katılımcıların farkındalık düzeylerinin düzenli spor yapmayan katılımcılara göre yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmanın diğer bir alt problemi olan SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri anne eğitim seviyesine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin yapılan analiz sonucunda anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonucu literatürde destekleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Kabak (2019) çalışmasında, BESYO ve SBF öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde spor etkisine yönelik farkındalık düzeyleri çalıştıkları eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılığın göstermediği saptanmıştır.

Araştırmanın diğer bir alt problemi olan SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ailelerinde engelli birey bulunma durumuna göre farklılık göstermekte midir? sorusu analiz edildiğinde farkındalık ve engelli birey bulunma durumu arasında anlamlı ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Literatürde bu sonucu göre farklı çalışmalar bulunmaktadır. Dursun ve arkadaşları (2019) çalışmalarında, ailesinde engelli birey bulunan BESYO ve SBF öğrencilerinin farkındalık bulunma oranlarına göre ailesinde engelli birey olmayanlara göre farkındalıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çalışmanın diğer bir alt problemi olan SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri engelliler için beden eğitimi ve spor dersi alma durumuna göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin yapılan analiz sonucunda farkındalık ile beden eğitimi ve spor dersi almak arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Literatürde bu sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır Dursun ve arkadaşları (2019) çalışmalarında, BESYO ve SBF de öğrenim gören öğrencilerin farkındalık düzeyleri sınıf eğitimde öğrenim gören öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Farkındalık düzeylerinin değişkenlik göstermesi BESYO ve SBF'deki öğrencilerin engellilerde beden eğitimi ve spor dersi aldıkları söylenebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde “*Üniversite Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi: Doğu Karadeniz Bölgesi*” adlı çalışmanın amaçları doğrultusunda elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

1. BESYO ve SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ile yaş değişkeni arasında herhangi bir farklılık göstermemektedir.
2. BESYO ve SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.
3. BESYO ve SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri bölüm değişkenine göre anlamlı ilişki tespit edilememiştir.
4. BESYO ve SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ile akademik başarı değişkeni arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir.
5. SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre anlamlı ilişki tespit edilememiştir.
6. SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri düzenli spor yapma durumuna göre anlamlı ilişki tespit edilememiştir.
7. SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri anne eğitim seviyesine göre anlamlı ilişki tespit edilememiştir.
8. SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri baba eğitim seviyesine göre anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

9. SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ailelerinde engelli birey bulunma durumuna göre anlamlı ilişki tespit edilememiştir.
10. SBF öğrencilerinin zihinsel yetersizliğe sahip bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri engelliler için beden eğitimi ve spor dersi alma durumuna göre anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

BESYO ve SBF öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkisine yönelik farkındalık incelendiği çalışmada; araştırmanın birinci alt problemi olarak BESYO ve SBF öğrencilerinin sahip olduğu farkındalık düzeyleri incelenmiştir. Literatürde, BESYO ve SBF öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkisine yönelik farkındalıkların incelendiği çalışmaların fazla olmadığı görülmektedir. Bu çalışma sonucunda, BESYO ve SBF öğrencilerinin zihinsel engelli bireylerin spor etkisine yönelik farkındalıklarının engelliler için beden eğitimi ve spor dersi aldıklarına karşı anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bununla birlikte BESYO ve SBF öğrencilerinin zihinsel engelli bireylere yönelik farkındalıklarına bakıldığı zaman yaş, cinsiyet, anne-baba eğitimi, bölüm değişkeni, akademik başarı ve sınıf seviyesinin farkındalığa etki ettiği görülmemektedir. Ayrıca ailelerde engelli birey bulunma durumu farkındalığı artırmada anlamsız olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen sonuçlara bakıldığında; zihinsel engelli bireylere olan farkındalığın artırılması için engellilerde beden eğitimi ve spor dersinin sadece tek dönem değil en az iki dönem üniversitelerin BESYO ve SBF müfredatlarında bulunması gerekmektedir. Ayrıca engelli bireylerin bulundukları okullarda bu derse bağlantılı olarak uygulamaların yapılması bu alandaki farkındalığı artıracak inancındayım.

KAYNAKLAR

- Bellew, B., Bauman, A., and Brown, W. (2009). Evidence based policy and practice of physical activity in Australia: Awareness and attitudes of attendees of a national physical activity conference (the PAPP study). *Australian Conference of Science and Medicine in Sport - be active '09*, Brisbane, AUSTRALIA.
- Biçer, Y., Savucu, Y., Kutlu, M., Kaldırım, M. ve Pala, R. (2004). Güç ve kuvvet egzersizlerinin zihinsel engelli çocukların hareket beceri ve yeteneklerine etkisi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 173-179.
- Çatak, P.D., Ögel, K. (2010). Farkındalık temelli terapiler ve terapötik süreçler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 13(2), 85-91.
- Deikman, A. J. (2007). Ben=Farkındalık. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 16, 355-369.
- Diken H. İ. (Ed.), (2010). *Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Dursun, M., Güler, B., Bozkurt, H.T. (2019). Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere katılımına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 202-209.
- Eripek, S. (1998). *Zihin Engelliler. Özel Eğitim*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Ersoy, Ö. ve Avcı, N. (2000). *Özel Gereksinimi Olan Çocuklar Ve Eğitimleri*. Ya-Pa Yayınları, İstanbul.
- Ertürk, K. L., Şimşek, A. A., Songür, D. G., Şengül, G. (2014). Türkiye’de engelli farkındalığı ve engelli bireylerin adalet ve erişilebilirlikleri üzerine bir değerlendirme. *Bilgi Dünyası*, 15(2), 375-395.
- Fernhall B. (1993). Physical fitness and exercise of individual with mental retardation, *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 25 (4), 442-450.
- Güven, N. (1986). *Özürlü Çocuklar Ve Eğitimleri*. Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Ankara
- İlhan, E. L. (2008). Zihinsel engelli çocuklar için beden eğitimi ve sporun genel gelişim süreçleri açısından önemi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 33(350), 17-24.
- İlhan, E. L. ve Esentürk, O. K. (2015). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 9(1), 19-36.

- İlhan, E. L. ve Esentürk, O. K. (2016). Zihinsel Engellilerde Spor. Engellilerde Spor Ve Sınıflandırma (Güzel, N. A. & Kafa, N., Ed.), s. 158-163. Gazi ,Ankara.
- İlhan, E. L., Esentürk, O. K., Yarımkaya, E. (2016). Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği (ZEBSEYTÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Journal of Human Sciences*, 13(1), 1141-1160.
- Kabak, S. (2019). *Farklı Branşlardaki Öğretmenlerin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Farkındalık ve Tutum Düzeyleri*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayınları, Ankara
- Kemeç, D. G., Tekkurşun Demir, G. ve Koç, S. (2018). Doktor adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(4), 153-168.
- Kınalı, G. (2003). *Zihin Engellilerde Beden-Resim-Müzik Eğitimi Farklı Gelişen Çocuklar*. Epsilon Yayınları, İstanbul.
- Kırımoğlu, H., Esentürk, O. K., İlhan, E. L., Yılmaz, A. ve Kaynak, K. (2016). İlköğretim, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 231-244.
- Ramazanoğlu, F., Karahüseyinoğlu M. F., Demirel E. T., Ramazanoğlu M. O.ve Altungül, O. (2005). Sporun Toplumsal Boyutlarının Değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(3) 153-157.
- Sadioğlu, Ö. ve Kaya, B. (2018). 2009 ve 2017 hayat bilgisi öğretim programlarının engellilere yönelik farkındalık oluşturma açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 153-176.
- Sargın, N. (2010). Öğretmen adaylarının çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4), 601 - 615.
- Sarı, E. (2016). *Kendini Tanı: Farkındalık*. Net Medya Yayıncılık, Antalya.
- Sezer, F. (2012). Engelli bireylere karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik önleyici rehberlik çalışması; deneysel bir uygulama. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(1), 16-26.
- Subaşıoğlu, F. (2008). Üniversitelerin bilgi ve belge yönetimi bölümleri'nin "engellilik farkındalığı" üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 399-430.

- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2010). *ilköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları*. Kök Yayınları. Ankara
- Şahin, A. (2015). Engellilerde sosyal gelişim yetersizlikleri: sosyalleşme sürecinde sporun faydaları. *Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 20-28.
- Şenturan, Ş. (2007). *Yönetmel ve Örgütsel Açından İnsan Kaynakları*, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Özer, D. S. (2017). *Engelliler İçin Beden Eğitimi Ve Spor*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara
- Öztürk, M. (2011). *Türkiye 'de Engelli Gerçeği*. MÜSİAD cep kitapları, İstanbul.
- Zengin, S., Kaya, E. ve Bezci, Ş. (2016). Antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin engellilerde sporun etkileri konusundaki farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 45- 56.

EKLER

EK 1: Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkinliklerine Yönelik Farkındalık Ölçeği

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli öğrenciler, aşağıda kişisel bilgilerinizin yer aldığı bir alan ile zihinsel engelli bireylerin spor etkinliklerine yönelik tutum ifadelerini içeren bir ölçek bulunmaktadır. Ölçekteki ifadelere katılma derecenizi karşısındaki kutucuğa işaretleyiniz. Bilgiler sadece araştırma amaçlı kullanılacak ve cevaplarınız saklı tutulacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. İşaretleme olarak (X) şeklini kullanınız.

Abdurrahman ERTUĞRAL

Giresun Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi

Yaşınız ?.....

Cinsiyetiniz ?   Bayan ( )   Erkek ( )

Sınıfınız ?   1.sınıf ( )   2.sınıf ( )   3.sınıf ( )   4.sınıf ( )

Düzenli Spor Yapma Durumunuz ? Evet ( )   Hayır ( )

Ailenizde / Yakın Akrabalarınızda Engelli Birey Var mı? Evet ( )   Hayır ( )

Yukarıdaki soruya cevabınız evet ise, engel türü nedir?

Zihinsel Engelli( )   İşitme Engelli( )   Görme Engelli( )   Bedensel Engelli( )

Anne Eğitim Durumunuz ?

İlkokul( )   Ortaokul( )   Lise( )   Üniversite( )   Lisansüstü( )

Baba Eğitim Durumunuz

İlkokul( )   Ortaokul( )   Lise( )   Üniversite( )   Lisansüstü( )

Spor, zihinsel engelli bireyin;		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Özel eğitimdeki başarısını artırır.	1	2	3	4	5
2	Yeni arkadaşlar edinmesini sağlar.	1	2	3	4	5
3	Sağlığını bozar.	1	2	3	4	5
4	Bir konu üzerinde dikkat seviyesini geliştirir.	1	2	3	4	5
5	Kendine güvenini artırır.	1	2	3	4	5
6	Vücut direncini düşürür.	1	2	3	4	5
7	Başarı hissi tatmasına yardımcı olur.	1	2	3	4	5
8	Algılama kapasitesini artırır.	1	2	3	4	5
9	Yalnızlaşmasına neden olur.	1	2	3	4	5
10	Vücut uzuvlarını (kol, bacak vs..) tanımasını sağlar.	1	2	3	4	5
11	Daha kuvvetli bir vücuda sahip olmasını sağlar.	1	2	3	4	5
12	Bencilleşmesine sebep olur.	1	2	3	4	5
13	Postüral duruş bozukluklarını (omurga eğriliği vs..) ortadan kaldırır.	1	2	3	4	5
14	Yaşam kalitesini artırır.	1	2	3	4	5
15	Toplumsal kurallara uyumunu azaltır.	1	2	3	4	5
16	Kendini değerli görmesine katkı sağlar.	1	2	3	4	5
17	Kemik yapısını geliştirir.	1	2	3	4	5
18	Zihinsel gelişimini olumsuz yönde etkiler.	1	2	3	4	5
19	Konuşma becerisini artırır.	1	2	3	4	5
20	Öz bakım becerilerini (kişisel temizlik, bakım vs..) geliştirir.	1	2	3	4	5
21	Zaman kaybı yaşamasına yol açar.	1	2	3	4	5
22	Enerjik olmasını sağlar.	1	2	3	4	5
23	Yeni ortamlar tanımasını sağlar	1	2	3	4	5
24	Kalp sağlığını olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
25	Bağımsız hareket edebilmesini sağlar.	1	2	3	4	5
26	Sorumluluk duygusu kazanmasını sağlar	1	2	3	4	5
27	Saldırgan davranışlar sergilemesine yol açar.	1	2	3	4	5
28	Komutlara uymasını sağlar.	1	2	3	4	5
29	Bedensel gelişimini destekler.	1	2	3	4	5
30	Hareketlerinin yavaşlamasına sebep olur.	1	2	3	4	5
31	Paylaşıcılık özelliğini geliştirir.	1	2	3	4	5
32	Zorluklar karşısında mücadele edebilmesini sağlar.	1	2	3	4	5

Özel Eğitim / Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor Dersi Aldınız mı ? Evet ( )
Hayır ( )

Akademik not ortalamanız ? .....

Ek-2

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Abdurrahman ERTUĞRAL

Yabancı Dili : İngilizce

Derece	Bölüm/ Program	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Yıl
Y. Lisans	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	Giresun Üniversitesi	2017 -
Lisans	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	Giresun Üniversitesi	2012 - 2016
Ön Lisans	Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	Giresun Üniversitesi	2009 - 2011

İş Deneyimi:

Beden eğitimi ve spor öğretmeni	Giresun Özel Mavi Tebeşir Okulları	2017 -2019
	Giresun Doğa Koleji	2020-2021
Usta Öğretici	Giresun Halk Eğitim Merkezi	2017-2020
Voleybol Antrenör	TVF Fabrika Voleybol	2018-2020